

KARGA İLE TILKI

1928

Mahmut Yesari 1895-1945

GENEL BAKIŞ

"Kaleminden kazanan yazar"lar arasında değerlendirebileceğimiz Mahmut Yesari, hayatı boyunca geçimini yazdığı eserlerden kazanmıştır. Bu nedenle edebiyatın çok çeşitli mecralarında kalem oynatmış ve çok sayıda eser kaleme almıştır. Dönemindeki diğer yazarların aksine belirli bir zümre için yazmamış, toplumsal sorunları kendine has bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu bakış açısının en dikkate değer ürünü, Türk Edebiyatı Tarihi'nin ilk işçi romanı olan "Çulluk (1927)" adlı eseridir. Bunun yanı sıra çok sayıda eser kaleme almış olan her yazar gibi yer yer tekrara düşmüş, bazı eserlerinde dikkate değer bir estetik seviye yakalayamamıştır. En nihayetinde yazarın en dikkat çekici yönü, yaptığı çok keskin karakter analizleri ve gözlemleridir. Yazar bu gözlem gücünü, sıradan yaşamın, eğlence hayatının bizzat içerisinde geçirdiği, ardından verem hastalığıyla sonlanmış olan yaşam tarzından almıştır.

"Karga ile Tilki" başlıklı bir perdelik komedi, La Fontaine'nin aynı isimli meşhur fabl türündeki eserinden yapılmış bir uyarlamadır. Tıpkı bu eser gibi, ahlaki bir mesaj vermeyi amaçlamaktadır. Erkek Mektepleri için yazılmış olan bu kısa çalışmada yazar, dürüst olmanın kazançlarına dair mesajını mizahi öğelerden hareketle okuyucuya iletir.

KİŞİLER

Rüstem Bir bankada yevmiyeyle tahsildar olarak çalışan Rüstem, yakın bir zamanda maaşlı bir eleman olacaktır. Uzun bir deneyim sürecinden geçmiştir ve artık maaşlı eleman olmanın sevincini yaşamaktadır. Oldukça saf ve iyi kalpli bir karakter olan Rüstem, kendisini dolandırmaya çalışan Mazlum'la tanışacaktır. Ancak Mazlum'un karşısında karakterinden ödün vermeyerek, piyesin ana temasını oluşturan dürüstlüğün önemine dair güçlü bir mesaj verecektir.

Mazlum Rüstem'in tam tersine, oldukça ahlaksız ve dolandırıcı bir tip olan Mazlum, saf banka tahsildarlarını dolandırarak geçimini sürdürmektedir. Rüstem'i gözüne kestirip onu dolandırmaya çalışır. Ancak en sonunda kendisini değişime uğratabilecek bir ahlaki ders alacaktır.

Halim Rüstem'in dayısıdır. Onu bankada memur olarak işe alan kişidir. Aynı bankada çalışan Halim, yeğeni Rüstem gibi dürüst bir karakter olmasına karşın dalgın bir tiptir. Bu dalgınlığı, Mazlum'un Rüstem'den ahlaki bir ders almasına vesile olmuştur.

Gani Bey Rüstem ve Halim'in çalıştığı bankanın müdürüdür. Hem Halim'den hem de Rüstem'in sersemliğinden ve dalgınlığından şikayetçidir.

ÖYKÜ

Rüstem'in memur olma heyecanı Uzunca bir süredir tecrübe sürecinden geçen Rüstem, bir gün sonra resmi bir devlet memuru olacaktır. Deneme sürecini başarıyla tamamlamıştır. Bir devlet bankasında tahsildar olarak çalışan Rüstem, resmen memur olduktan sonra maaşlı çalışmaya başlayacaktır. Bu nedenle çok heyecanlıdır. Her zaman gidip kahve içtiği mekândayken, içindeki heyecanı gizleyemez. Garsondan kendisine daha kibar davranmasını ister, zira yakın bir zamanda resmi devlet memuru olacaktır. Onu devlet memurluğu için bankaya sokan kişi, dayısı Halim'dir. Artık bu mekânda kahve değil, maaşlı bütün memurlar gibi çay içecektir. O gün, Rüstem'in bu mekânda son kez kahve içişidir.

Dolandırıcı Mazlum'un sinsi planları Bankada çalışan tahsildarları dolandırmakla geçinen Mazlum, yakın arkadaşı Yahya'yla birlikte muhabbet etmektedir. Yaptığı işten ve dolandırıcı karakterinden övgüyle bahseder. Arkadaşı Yahya, Mazlum gibi sinsi bir tip değil aksine dürüst bir insandır. Bu nedenle Mazlum'un dolandırıcılıkla geçinmesini kınar. Ancak Mazlum, yaptığı işten çok memnundur. Dolandırıcılığın kanına işlemiş olduğundan bahseder, kolay para yemeye alışmıştır ve bu işten asla vazgeçmeyecektir.

Mazlum'un Rüstem'i dolandırma çabası Öğle molası bitmiştir, böylece Rüstem hızlıca yemeğini yiyip elindeki parayı bankaya götürecektir. Yemek için geldiği mekânda Mazlum'la karşılaşır. Mazlum, Rüstem'i görür görmez ona kaptan diye hitap ederek selamlar. Rüstem'e yanaşmak için bu numarayı seçmiştir. Bunun üzerine Rüstem kaptan olmadığını, bir bankada tahsildar olarak çalıştığını söyler. İyice aptal rolüne bürünmüş olan Mazlum da, Rüstem'e şans eseri denk gelmesinden çok mutlu olduğunu belirtir zira "sözde" çantasında bulunan on beş bin lirayı işletecek bir banka aramaktadır. Banka ve noter işlerinden hiç anlamadığı için, Rüstem'den bu parayı götürmesini isteyecektir. Fakat öncelikle Rüstem'in güvenini kazanması gerekmektedir. Bu nedenle Rüstem'i yemeğe davet eder ve ona çok yakın bir dost gibi davranmaya başlar.

Rüstem'in yanlış çantayı aldığı anlaşılır Rüstem'i işe alan Halim, bankada patronundan azar işitmektedir. Zira yeğeni Rüstem'e bankaya götürmesi için verdiği çantada para değil, değersiz pul ve kağıtlar bulunmaktadır. Halim, pul koleksiyonuna meraklı bir tip olduğu için işyerindeki önemsiz pulları biriktirmektedir. Rüstem'e de yanlışlıkla para yerine bu pulların olduğu çantayı vermiştir. Bankanın müdürü Gani Bey, Halim'in sersemliğine çok sinirlenir ve bankaya rezil olmamak için hemen Rüstem'i bulmaya giderler. Halim, Rüstem'in sürekli uğradığı mekâna gitmeleri gerektiğini söyler, büyük bir ihtimalle Rüstem, bankaya gitmeden önce orada yemek yiyecektir. Böylece Gani Bey ve Halim, Rüstem'i bulmak için yola çıkarlar.

Mazlum Rüstem'in çantasını alıp kaçar Mazlum, Rüstem'in güvenini kazanmayı başarmıştır. Zaten saf bir tip olan Rüstem, Mazlum'a hemen güvenmiştir. Kendisini terzi olarak tanıtan Mazlum, bir anda çok hastaymış numarası yapar ve Rüstem'den bir ricada bulur. Mazlum'un çantasındaki "sözde" yirmi bin lirayı onun yerine bankaya götürmesini ister. Bu sırada Mazlum da Rüstem'in çantasına göz kulak olacaktır. Rüstem bu teklifi hemen kabul eder ve Mazlum'un çantasını alıp çıkar. Rüstem çıkar çıkmaz Mazlum da hesabı ödeyip mekânı terk eder.

Rüstem'in şansı Gani Bey ve Halim, Rüstem'in olduğu mekâna geldiklerinde Rüstem içeriye henüz girmiştir. Patronunun yanına gitmeden önce Mazlum'un çantasını geri vermek ister zira çantadan yalnızca birkaç pul parçası çıkmıştır. Ancak garsona sorduğunda Mazlum'un hesabı ödeyip çıktığını öğrenir. Gani Bey, Rüstem'in bankaya ait olan para çantasını hiç tanımadığı birine emanet ettiği için çok sinirlenmiştir. Halim'e dönerek, böyle saftirik bir insanı memur olarak işe alamayacağını belirtir. Rüstem de Mazlum tarafından dolandırıldığını anlamıştır. Ancak neyse ki, yanlışlıkla para çantasını değil boş kağıtlarla dolu bir çanta almıştır. Pul koleksiyonu biriktiren Halim, Mazlum'un Rüstem'e verdiği çantadaki pulları incelemeye başlar. Bir anda büyük bir sevinçle bağırır, zira Mazlum'un çantasındaki pullar çok değerli ve paha biçilmez pullardandır. Bu pulların değeri en az kırk bin liradır. Az önce Rüstem'i işten kovan Gani Bey, bu adamın şanslı biri olduğunu düşünmeye başlar ve onu tekrardan işe alır.

Rüstem'in Mazlum'a verdiği ahlak dersi Mazlum, Rüstem'den aldığı çantadan değersiz kağıt parçaları çıkınca kendi maroken çantasını almak ve elindeki çantayı Rüstem'e götürmek mekâna geri döner. Rüstem'i tekrardan kandırabileceğini düşünmektedir. Ancak Rüstem'in patronu Gani Bey, Mazlum'a çok sert bir şekilde çıkışıp onu kovar. Mazlum, bu olaydan polise bulaşmadan ucuz yırttığını düşünmektedir. Birkaç gün sonra Rüstem Mazlum'u bulur ve ona hiç unutamayacağı bir ahlak dersi verir. Mazlum'un çantasından çıkan değerli pulları dayısı Halim'e söylemeden Mazlum'a geri vermek için getirmiştir. Rüstem, başkasına ait olan bir parayı harcamayacağını söylemektedir. Mazlum'un tüm ahlaksızca davranışlarına rağmen, kendisinin ahlaklı bir insan olduğunu belirtir. Mazlum, Rüstem'in bu davranışı karşısında büyük bir şok geçirir. Rüstem tam dışarı çıkmak üzereyken onu kolundan tutar ve çok teşekkür eder. İlk defa Rüstem gibi bir adamla tanışmış ve ahlaklı olmanın değerini anlamıştır. Mazlum, artık başka bir insan olacaktır. Rüstem'den kendisine güvenmesini ister ve ona dostluk teklifinde bulunur.

TEMALAR

Dürüstlüğün Erdemleri Eserin ana teması, dürüstlüğün bir insana kazandırdıklarıdır. La Fontaine'nin aynı isimli eserinde de benzer bir tema işlenmiştir. Ancak Mahmut Yesari yaptığı uyarlamada ufak bir revizyona gitmiştir. Zira La Fontaine'nin klasik eserinde, kurnaz tipli kişilere karşı uyanık olmanın gerekliliği daha baskın bir temayken, Yesari'nin uyarlamasında her ne olursa olsun dürüstlükten ve insanlara güvenmekten taviz verilmemesi gerektiği işlenmiştir.

KARAKTER ANALİZİ

Rüstem (Dürüst)

Karakter Rüstem, karakterinden asla ödün vermeyecek kadar dürüst bir tiptir. Aklından hiçbir zaman kötülük geçmez, dahası, kendisini dolandırmaya kalkışan adamın parasını geri iade edebilecek kadar iyi kalpli bir insandır.

Aktivite Günlük yevmiyeyle çalıştığı bankanın deneyim sürecinden geçmektedir ve bu sürecin sonunda resmi bir tahsildar memuru olarak çalışmaya başlayacaktır. Bankalar arası para transferini gerçekleştirmektedir.

ÖRNEK ANILAR

Dürüst Rüstem, Mazlum'un çantasındaki kırk bin lira değerindeki pulları ona geri iade edecek kadar dürüst bir tiptir. Ona pulları iade ederken karakter yapısının asla değişmeyeceğini belirtir. "Ne yapayım, kimsenin hakkını gasp edemiyorum. İçinde tahmin, tasavvur edemeyeceğiniz bir servet var. Tam kırk bin lira... Buyurunuz."

Mazlum (Ahlaksız)

Karakter Dolandırıcılığı kendisine meslek edinmiş olan Mazlum, ahlaksız bir karakterdir. Kendisi de ahlaksızlığının farkındadır ancak bu durumdan herhangi bir rahatsızlık duymamaktadır, aksine bununla övünmektedir.

Aktivite Mazlum'un mesleği ve tek uğraşı, banka tahsildarlarını dolandırmaktır. Bunu kendisine meslek edinmiştir ve bu nedenle Rüstem gibi saf, iyi kalpli insanları gözüne kestirip onları dolandırmaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Ahlaksız Arkadaşı Yahya'nın tüm iyi niyetine rağmen kendisini değiştirmek istemeyen Mazlum, ahlaksız bir adam olduğunun farkındadır ve Yahya'ya şunları söyler: "Ben hakikatten ahlaksız bir adamım. Çok defa kendimden öğreniyorum... Ne yapayım, bu da bir hastalık; çalışmak istiyorum fakat yine eski yürüdüğüm yolda çalışıyorum... Kurdu taklit etmek isteyen tilkinin hikayesini bilirsin ya, koyunların etrafında fırsat kollarken bir horoz sesi duyunca kümese koşmuş... Ben de öyleyim..."

Halim (Dikkatsiz)

Karakter Rüstem'in dayısı Halim, iş başındayken akli başka yerde olan dikkatsiz bir karakterdir. Bu dikkatsizliğinden ötürü Rüstem'e para çantasının yerine değersiz pulların olduğu başka bir çantayı vermiştir.

Aktivite Rüstem'in çalıştığı bankada, daha üst bir mevkide çalışmaktadır. Rüstem'i işe aldırان kişidir. Ona yanlış çantayı verdikten sonra bu hatasını düzeltmek ve patronunun tekrar gözüne girmek için çabalar.

ÖRNEK ANILAR

Dikkatsiz Halim'in patronu Gani Bey, Rüstem'in sersemliğinden şikayet etmektedir. Ancak Halim, çanta hadisesinde asıl suçlu kişinin kendisi olduğunun farkındadır. "Beyefendi, bugün yeğenimde kabahat yok, yanlışlığı yapan benim; nedense dalgınlığıma geldi... Ben paketleri verirken yanılmışım. Kasada birçok eski, kıymetsiz tahvilat vardı..."

Gani Bey (Hiddetli)

Karakter Halim ve Rüstem'in çalıştığı bankanın müdürü olan Gani Bey, hiddetli bir kişilik yapısına sahiptir. Hem Halim'in hem de Rüstem'in sersemliklerinden sürekli bir şekilde şikayet eder. Rüstem'in yaptığı hatadan sonra hemen onu işten kovmak istemiştir.

Aktivite Bankada m¼d¼rl¼k yapmaktadır. Piyesteki temel aktivitesi, R¼stem'in aldığı yanlış çantanın diğer bankaya ulaşmasını engellemek ve b¼ylece kendi itibarını kurtarmaktır.

ÖRNEK ANILAR

Hiddetli Gani Bey, Mazlum'dan R¼stem'e kalan çantayı aınca iyice sinirlenip R¼stem'i işten kovar. "*(Zarfları açarak)* Ne dehşetli tahvilat... Eski gazete parçaları, fabrika katalogları... Boş yırtık zarflar... Bakkal kağıtları... Yine eski zarflar (*Hepsini yere atarak R¼stem'e*) yarından itibaren vazifenize nihayet verildiğini s¼ylesem, hatırlarınız kalmaz değil mi? Bir defa değil, y¼z defa hakkettiniz."